

*МИШЉЕЊЕ "ИНСТИТУТА ЗА ЗАШТИТУ НА РАДУ" ЗА РЕТРОАКТИВНО РАЧУНАЊЕ  
БЕНЕФИЦИРАНОГ РАДНОГ СТАЖА КОЈЕ ЋЕ СИНДИКАТ РНС УПУТИТИ МИНИСТАРСТВУ  
ЗА РАД РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ*

## **М и ш љ е њ е**

о постојању техничко – технолошких, медицинских и др. елемената и параметара на основу којих се утврђује да је обављање послова, односно рада на одређеним радним местима у Производњи, Преради нафте и течног нафтног гаса у НИС-у на којима се увећава стаж осигурања био у континуитету, нарочито тежак, опасан и по здравље и радну способност запослених штетан:

У складу са одредбама Правилника о радним местима, односно пословима на којима се стаж осигурања рачуна са увећаним трајањем („Службени гласник РС“ бр. 105/2003 .... 48/2011) достављамо Вам мишљење о постојању техничко-технолошких, медицинских и др. елемената и параметара на основу којих се утврђује да је обављање послова, односно рада на одређеним радним местима у преради нафте и ТНГ-а у Нафтној Индустрији Србије на којима се увећава стаж осигурања био, у континуитету, нарочито тежак, опасан и по здравље (и радну способност) штетан.

На основу Стручне документације која је приложена уз Захтев Нафтне Индустрије Србије (НИС): НИС Петрол – Рафинерија нафте Панчево, НИС Петрол – Рафинерија нафте Нови Сад и Рафинерија ТНГ Елемир, за утврђивање рачунања стажа осигурања са увећаним трајањем, ретроактивно, односно уназад, у континуитету, на одређеним радним местима у Преради нафте и Производњи течног нафтног гаса (ТНГ) и Стручне документације која је служила за утврђивање радних места на којима се стаж осигурања рачуна са увећаним трајањем у овим делатностима први пут, следећи законске критеријуме и одредбе општих аката који ближе регулишу поступак и начин утврђивања – да ли је обављање послова, односно рад на одређеним радним местима нарочито тежак, опасан и штетан по здравље (и радну способност) радника и поред тога што су примењене све опште и посебне мере заштите утврђене прописима, имајући у виду све елементе и параметре (техничко – технолошке, медицинске и др.) из Методологије за израду стручне документације за утврђивање радних места, односно послова на којима се стаж осигурања рачуна са увећаним трајањем („Службени гласник РС“ бр. 105/2003 .... 48/2011, у даљем тексту Методологија), као и опште познате чињенице и околности, дајемо следеће мишљење:

- 1) *Да је обављање послова, односно рада на радним местима на којима се стаж осигурања рачуна са увећаним трајањем са степеном увећања 12/14 месеци у Производњи и Преради нафте („Службени лист САПВ“, број 39/78; „Службени гласник СРС“, број 26/85; „Службени лист СРЈ“, број 15/2002 и „Службени гласник РС“ број 8/2007) и радним местима у Производњи течног нафтног гаса („Службени гласник РС“ бр. 23/2008), нарочито тежак, опасан и штетан по здравље (и радну способност) радника у континуитету – од почетка рада*

*појединих рафинеријских постројења, односно од момента систематизовања радних места код послодавца Нафтене индустрије Србије.*

- 2) *Да се рачунање стажа осигурања са увећаним трајањем, односно почетак његовог рачунања са увећаним трајањем на радним местима из тачке 1) Мишљења, врши у континуитету од почетка рада појединих рафинеријских постројења.*

## **Образложење:**

Нафтна индустрија Србије (НИС Петрол – Рафинерија нафте Панчево, НИС Петрол – Рафинерија нафте Нови Сад, НИС Нафтагас – Рафинерија ТНГ Елемир) поднели су захтев Комисији за утврђивање рачунања стажа осигурања са увећаним трајањем ретроактивно, односно уназад, за осигуранике који раде на радним местима где је утврђено да је рад на њима „нарочито тежак, опасан и за здравље штетан“ (Члан 52. Закона о пензијском и инвалидском осигурању).

Уз захтев је поднета Стручна документација која је, на основу оцене Комисије формиране у Дирекцији Републичког фонда за пензијско и инвалидско осигурање, урађена у складу са Методологијом.

Пре изјашњавања о захтеву подносиоца, односно давања Мишљења о потреби рачунања стажа осигурања са увећаним трајањем уназад на радним местима која су утврђена као радна места на којима се увећава стаж осигурања у НИС-у у делатностима Прерада нафте и Производња течног нафтног гаса, Комисија је константовала и утврдила, следеће чињенице и околности:

- *да тежина рада, степен опасности и штетности по здравље, представљају основ за утврђивање радних места на којима се стаж осигурања рачуна са увећаним трајањем и да се исти доказује ваљаном Стручном документацијом која је израђена по елементима из Методологије;*
- *да се стаж осигурања са увећаним трајањем различито рачуна зависно од временског важења норми које утврђују стаж осигурања, одн. увећани стаж осигурања, тако да се сваки период времена проведен на раду рачуна у стаж осигурања према прописима који су важили у време када је тај стаж навршен и то без обзира када се врши његово утврђивање односно, рачунање па се тако стаж осигурања на радним местима која су утврђена до 31.12.1997. године, рачуна са увећаним трајањем ретроактивно, а најраније од 15.05.1945. године, што је утврђено општим актима (одредба члана 6. Одлуке о утврђивању радних места, односно послова на којима се стаж осигурања рачуна са увећаним трајањем („Службени гласник СРС“ бр. 26/85), а пре тога, ово је било утврђено, одредбом члана 43. Основног закона о пензијском осигурању („Службени лист ФНРЈ“, бр. 51/64 и 17/68), који је био на снази до 31.12.1972. године. Сходно овим одредбама, на радним местима на којима се увећава стаж осигурања у Производњи нафте, која су утврђена пре 01.01.1998. године, рачунање увећаног стажа врши се ретроактивно и то најраније од 15.05.1945. године, а што се види из измена и допуна одговарајућих одлука објављених у „Службеном гласнику СРС“, број 50/73, односно „Службеном*

гласнику СРС“, број 26/85 – пречишћени текст, и „Службеном листу САПВ“, број 39/78;

- да се, од 01.01.1998. године, односно од када је материја увећаног стажа прешла у надлежност Савезних органа (Завод за социјално осигурање, односно Министарства за рад, здравство и социјалну политику), стаж осигурања се рачуна са увећаним трајањем, само за убудуће. Оваква примена прописа произилази из чињенице да поменути Правилником („Службени лист СРЈ“, број 20/97 и 17/2000), као и Правилником („Службени гласник РС“, број 105/2003 ... 48/2011), није изричито утврђено – како се врши рачунање увећаног стажа, па се због тога његово рачунање, на овакав начин, врши у складу са правилом да се прописи примењују од дана ступања на снагу. Сходно овом правилу, на радним местима у Преради нафте која су утврђена после 01.01.1998. године, стаж осигурања са увећаним трајањем рачуна се само за убудуће.
- да је поменутом Стручном документацијом тражено да се на одређеним радним местима у Производњи ТНГ, стаж осигурања рачуна са увећаним трајањем, такође, рачуна уназад, како то следи из допуне поменутог правилника, и то првенствено због тога што је ова производња део техничко – технолошког процеса производње и прераде нафте и нафтних деривата и као таква испуњава услове за увећање стажа осигурања уназад (као што, иначе, испуњавају одређена радна места у производњи и преради нафте и њених деривата).

Према томе, у пракси у једној истој делатности Производња и прерада нафте и производња течног нафтног гаса која се обавља у разном деловима једног истог те истог послодавца (НИС), у примени су различити критеријуми рачунања стажа осигурања са увећаним трајањем (**што доводи у неравноправан и дискриминирајући положај запослених на овим радним местима, у истој делатности, што је у супротности са Уставом и Законом о раду**), у зависности од тога да ли су радна места утврђена пре 01.01.1998. године, до када се увећава стаж осигурања у континуитету – уназад од почетка рада појединих постројења или момента систематизовања радних места на којима се увећава стаж осигурања, а најраније од 15.05.1945. године, или после 01.01.1998. године када се стаж осигурања рачуна само од момента ступања на снагу прописа којим су утврђена као радна места на којима се увећава стаж осигурања (и ако, нигде није стриктно наглашено да се примењује овај принцип рачунања). Поред наведеног, Стручном документацијом су обрађени сви релевантни подаци десет година уназад (лекарски прегледи, повреде на раду, морталитет, услови рада и сл.), чиме је доказано да је рад на овим радним местима нарочито тежак, опасан и штетан по здравље (и радну способност) запослених, **и да су услови рада у претходном периоду довели до смањења радне способности и нарушавања здравља запослених**, што недвосмислено доводи у питање примену поменутог принципа рачунања увећаног стажа осигурања – унапред:

- Пун смисао рачунања увећаног стажа уназад у је у чињеницама и околностима да се осигураници, који су радили на радним местима на којима је рад нарочито тежак, опасан и штетан по здравље, изједначе и ставе у равноправан положај при стицању, остваривању и коришћењу права, са осигураницима који не раде на таквим радним местима. Објективно, због тежине рада, односно посла, ови осигураници нису у могућности да остваре пун пензијски стаж, па им се применом принципа увећаног стажа омогућава ранији одлазак у пензију путем снижавања старосне границе и ранијим навршавањем потребног стажа осигурања (применом

*принципа рачунања увећаног стажа осиграња унапред се не постижу ови циљеви, који би их ставили у равноправан положај са осталим осигураницима – одн. код радника који имају преко 25 година стажа на овим радним местима смисао рачунања увећаног стажа се потпуно губи и запослени неће „осетити“ повољности које им доноси институт рачунања увећаног стажа осигурања);*

- Тешки услови рада, степен опасности и штетности по здравље радника на овим радним местима у већини случајева, су у даљој и ближој прошлости били присутнији и израженији него моменту њиховог утврђивања (познато је да су достигнућа у области безбедности и здравља на раду у међувремену знатно напредовала, такође је дошло до осавремењавања технолошких процеса и Стручном документацијом је утврђено да су и поред свих предузетих мера и осавремењавања и даље присутне опасности и штетности које утичу на здравље и радну способност запослених);*
- У поступку утврђивања радних места први пут, а у циљу сагледавања услова рада, односно добијања објективне слике о последицама по здравље радника, одређени делови стручне документације (подаци о хроничним обољењима, професионалним болестима, повредама на раду и стопи инвалидности и др.), су прикупљани уназад 10 година и више од дана подношења захтева, односно почетка обраде стручне документације (а у поменутој Стручној документацији су обрађени подаци од 1968, године до дана подношења захтева). Ове чињенице саме по себи показују да одговарајућа одлука којом се утврђује увећани стаж базира на прикупљеним елементима о условима рада, и подацима о болестима и врстама болести, као и у којој мери постоји узрочно – последична, временска и просторна веза рада на одређеном радном месту, на здравље и радну способност, из ближе и даље прошлости, а не само из садашњости;*
- Основни разлози, односно полазна основа за рачунање увећаног стажа, као и времена за његово рачунање, је везана искључиво за услове рада – опасности, штетности и напоре, а што је све у директној вези са врстом и обимом технологије рада и режима рада у одговарајућој производњи. Ово значи да је приликом оцене примарно да ли се фактички производни процес и примењена технологија рада мењала у посматраном временском периоду и ако јесте, у којој мери, да ли је вршена модернизација и обнова технолошких процеса, да ли се редовно обављало одржавање и испитивање стања опреме са становишта безбедности на раду и њихове функционалности, да ли постоји фактички континуитет у условима рада, односно присуству опасних хемијских, физичких и биолошких штетности, као и да ли су болести које се јављају у узрочно – последичној вези са условима рада, гледано историјски, односно у дужем временском периоду (а најраније, у конкретном случају – од дана почетка рада појединих рафинеријских постројења до данас, или први пут систематизованих радних места на којима се увећава стаж).*

*Сви елементи на основу којих је утврђено да су испуњени услови да се радна места утврде као радна места на којима се обављање послова, односно на којима је рад нарочито тежак, опасан и штетан по здравље, фактички постојали и детаљно обрађени у стручној документацији која је служила за утврђивање радних места на којима се увећава стаж осигурања први пут тј. 1978, 1985, 1998, 2002. и 2008. године, јер се ова стручна документација базирала на сакупљеним и анализираним*

*елементима из прошлости, што је иначе правило код утврђивања радних места на којима се увећава стаж осигурања и висина степена увећања, према Методологији.*

Анализом утицаја услова рада на радну и здравствену способност радника, обрађених у Стручној документацији, јасно се види да је смањена радна способност и лоше здравствено стање радника, запослених на овим радним местима последица њихове вишегодишње експозиције негативним утицајима штетности, опасности и напора у радном окружењу (кумулятивно дејство). Све ово јасно иде у прилог потврђених лоших услова рада у континуитету – од момента када су радници почели да раде на овим пословима односно од када су почели да се експонирају на радним местима где су услови рада нарочито тешки, опасни, штетни по здравље било у кумулативном или појединачном смислу.

Осим горе наведеног, треба имати у виду да је, у Правилнику о изменама и допунама Правилника о радним местима, односно пословима на којима се стаж осигурања рачуна са увећаним трајањем (објављеном у "Службеном гласнику РС", бр. 3/2007), утврђено рачунање увећаног стажа уназад на радним местима која су, први пут, утврђена као радна места на којима се увећава стаж осигурања у члану 2, одељак 1. Рудници, пододељак 1.2. Површинска експлоатација, одсек 1.2.3. Рудници лигнита (**„Члан 2. Стаж осигурања на радним местима из члана 1. овог правилника рачуна се са увећаним трајањем у континуитету у складу са Одлуком о утврђивању послова, односно радних задатака на којима се стаж осигурања рачуна са увећаним трајањем ("Службени гласник СРС", број 26/85 - пречишћен текст)**), одакле се јасно види непринципијелан примена прописа, што доводи у неравноправан и дискриминишући положај раднике у Производњи и преради нафте и течног нафтног гаса са њиховим колегама у Рудницима.

**Применом истог принципом треба утврдити рачунање стажа осигурања уназад и у Производњи и преради нафте и течног нафтног гаса, у складу са Одлуком о утврђивању послова, односно радних задатака на којима се стаж осигурања рачуна са увећаним трајањем у Производњи нафте („Службени лист САНП“, број 39/78 и „Службени гласник СРС“, број 26/85 – пречишћен текст).**

*Вођа тима за израду стручне документације:*  
Горан Кнежевић, Институт за заштиту на раду а.д. Нови Сад